

Szepesi Attila

Szaternusz fiai (barbár szonettek)

„Van nyájasság is a fekete színben. Nem oly sugárzón áradó,
mint a hajnali sárga, de elég, hogy fényt adjon az alvilágnak.”

(Weöres Sándor)

Forgó tükör

*Betoppannak álomi vendégeim. Csupa nem vénülő
ismerős, sőt némelyikük pimaszul egyre fiatalabb. Hóri-
horgas apám újra macsolai körvadászatra készül – reszketetek
tapsifületek! Ungváron föbelőtt nagyapám Liszt-rapszódíát
nyegget a zongorán. Keringős bálba készül és egy
szirupos kuplét dúdol illavai nagyanyám. Zúzott orrú és
pálinkabűzben csótányok közt tengő-lengő
költő komám rám vihog. Tánclépésben jönnek kamasz-
korom bögyös és csípőjüket riszáló leánykái. Éjről éjre
betoppannak, és mintha egy körbe-körbe
forgó tükörben fintorognának. Árnyékuk sincsen, mégis
járatják velem a bolondját. Némelyiküket már
meg sem ismerem, pedig tudom: nem csak holmi
káprázat kódéből testesülő szellemalak.*

Telihold

*Hol láttam gyerekkoromban, nem tudom, talán a légópince
vasajtájának résén kilesve, tán a sziréna-víjjogású
ostrom idején, vagy a vonatablakon át a behavazott
éjszakában, ahogy Pestről Beregszász felé töfögött velünk a
mozdony: hosszú sorban menekülők vonultak
a veres-karimájú teliholdban. Tüzet okádó
harcokcsik elől útra kelt földönfutók, kibombázottak, el-
veszett szülőházájuk helyett új Ígéret Földjét keresők. Talicskát
tolnak, vonszolják a billegő kézikocsit – benne csorba cserép-*

edények, háromlábú suszterszék, meg tolla-hulló vánkos. Fél-szarvú barmot terelnek, göndör malacot, sánta birkát. Szamaras-kordén gubbasztanak vagy gyalogszerrel caplatnak a történelmi farsang álomalakjai a kaján teliholdban.

Buboricska

Nagyanyám kézzel körmölt háborús szakácskönyve. Benne titokzatos szavak: podlupka, burizs, buboricska, potyoló. Furfangos praktikák: hogyan lehet inséges időben ételt kotyvasztani – hadak dúlásakor áldott asszonyi leleménnyel – tördelt szőlővenyige vagy szénpor füstölgő lángjánál a semmiből, vagy az alig-valamiből. Puliszka hagyma-karikákkal, málépogácsa, vízbe-gríz. Rémálmok és mardosó éhség gyötrelmei közt valami néhány-falatnyi sárgaborsó-remény a patkányok-bújta légó-pince emberbűzében, amikor odakünn golyók süvitenek, haldoklók hánykolódnak és időnként felrobban egy-egy repeszt-köpködő bomba.

Simon mágus

Szerettem a körúti planétást, aki a járda-szélen megjövendölte bárki sorsát. A cserfes papagáj válogatott az összezagyvált cédulák közt – egyet-egyet kihúzott, aztán a vén tudákos a papírcetliről – síron túli hangon, mintha valami távoli szellem sugását tolmácsolná a jámbor baleknak, – elmondta, mi vár rá: gazdagság-e vagy kétes jövőendő. Társa volt a csillagász, akinek megnézhetted eget fürkésző nagyítóján a titokzatosan fénylő teliholdat. Száztornyú antik városokat álmodhattál oda, ahol Bölcs Salamon meg Simon mágus él, Szent Dávid hárfáját pengeti, és szíromesőben Szemirámisz sétál függőkertje virágzó fái alatt.

A Duna-parti grund

*A háborús belövésekkel éktelenkedő tűzfal
tövében, a Duna-parti grundon, ahová
korábban focizni jártunk, aludt valaki 56 novemberében.
Nem lehetett tudni, kicsoda. A járókelők ki-
kerültek. Feküdt a burjánzó csalánban, arccal a
föld felé. Mellette postás- vagy vasutas-
sipka, szatyorból szertegurult krumpli. Sitt-halmok
tornyosultak körülötte, vödrök, kiszuperált kályha-
csövek. Alszik, hát alszik! Csak két nap után jutott
eszébe valakinek, fel kéne ébreszteni – hidegek a
hajnalok. Ám a szolongatásra nem riadt fel. Végre át-
fordították. Feketére alvadt vér komorlott a
zubbonyán. Ki tudja, hogyan vánszorgott el idáig, miután
utolérte a golyó.*

Öröktüzek

*Halottak napján gyertyák gyúltak
az ablakokban – ezernyi ezer bolyongó fény-
bogár az éjszakában. Megsokszorozódtak az emlékező
tekintetekben, az elhomályosult, egymásban mégis
visszacsillanó tükrökben, kirakatok betört
üvegén. Lelkekben imbolygó lángok. Elesetteket idéző
öröktüzek, melyek ellobbannak, de az
álmokban világitanak tovább. Parkok virágágyásaiban,
egy-egy fonnyadt őszirózsacsokor alatt nyugvó
börtönből szabadultért, tébécés utcakölyökért, rögökbe-
málló arcukat vesztett névtelenekért, akikért harang se
kondul, és rájuk már csak egy cirokseprűvel és
felmosóronggyal csoszogó, kezét olykor
imára kulcsolva megtorpanó nénike emlékezik.*

Kerékvető

*Három napig támasztotta a kopott
karabély a kapuboltozat alatti kerékvető
követ, közel a falba vájt fülkéhez, melyben egykor
állítólag Szent Antal szobra állt. Nem merte senki
megérteni, bejelenteni se a hatóságnak, mely*

időnként a rádióhírek végén – hol fenyegetőzve, hol szirénhangon – garantálta: a gyanútlan vagy megtévedt léleknek, aki leadja a géppisztolyát, revolverét meg az itt-ott talált kézigránátokat, nem lesz semmi bántódása. Persze senki nem hitt a mézes-mázos szavaknak, azt suttogták: aki besétál a csapdába, feljegyzik a nevét, faggatni kezdik, hogyan jutott hozzá, merre járt az utóbbi napokban, hol és kivel találkozott, és még a családja után is elkezdene szimatolni.

Frédi

Házbeli szomszédunk, Braun Frédi volt a legjobb barátom. Szülei, dél-baranyai svábok – korábban dunai hajósok – csak jól-rosszul beszéltek magyarul. November végén egy teherhajón hagyták el az országot. Frédi néha levelet írt: jól élnek dúsgazdag rokonaik jóvoltából. Apja, Marci bácsi betársult egy hajózási részvénytársaságba – ami részben az övé volt valaha. Csak az a baj, unja magát, hiányzik neki a sok pesti csibészkedés. Németországban minden suhanc méla és jólfészült. Gyakran eszébe jutnak a Szabadság téri lábténiszcsaták, a bicska-dobások, meg az ádáz verekedések. A borítékba bele-belecsempészett egy csomag menta-ízű rágógumit, ami itthon még ismeretlen kincs volt.

A pünkösdi királylány

A házunkban lakó ávós, akit Pálffy Ali bácsi, a bricsesz nadrágos, görbebottal botorkáló öreg a háta mögött csak pünkösdi királynak gúnyolt, bezárkózott elfüggönyözött második emeleti lakásába a forradalom napjaiban. Lánya, Juli, a helyes kis fruska sem mutatkozott, aki mindig fanyalogva került csibészkedő csapatunkat. Decemberben viszont csoda történt, a korábban komor ávós kedélyesen köszöntett a lakóknak, a copfos, bimbózó mellű fruska pedig addig kerületgetett bennünket, amíg bevettük a házat uraló harsány kompániánkba. A poros padláson néha letolta csipkés bugyiját és magát nyafkán illegetve mutogatta szőke-pihés öléből huncutul meredező csiklóját.

A Bécsi-kapu

Barátom mesélte: amikor az oroszok gyűrűje egyre szorosabban fojtogatta a várost, elment a Széna téiekhez fegyvert kérni. Egy közel kétméteres, egyszerre papos és katonás férfi, a nevét sosem tudta meg, géppisztolyt adott neki, és hozzáparancsolt egy – diákokból és melósfiúkból álló – szakaszt. Az lett volna a feladatuk: tartóztassák fel az oroszok, ha a Bécsi-kapu felől közelítenek a Várhoz. Tudták, mind eljegyezték magukat a halállal. Három napig várták a rohamot. A környékbeliektől kaptak némi ételt-italt. Közben egyre riasztóbb hírek érkeztek, és barátom, aki éjszaka őrt állt, vagy álmatlanul hánykolódott, féltve az elszánt, de kimerült legényeket, megparancsolta: fegyvereiket támasszák a falhoz, majd egyenként szélnek eresztette őket.

Guriga

Játszótéri focicsapatunk kapusa, Guriga, két-három évvel volt idősebb nálam. Légtornászokat megszégyenítő vetődéseivel vívta ki mindnyájunk csodálatát. Nem füves, hanem sóderrel felszórt pályán kergettük a labdát, ezért örökké horzsolásokkal volt tele a térdünk, főleg az övé. A forradalom bukása után vért köpött, kiállt néha a kapuból és intett: folytassuk nélküle. Ha megkérdeztük, mi a baj, elsápadt, de sosem válaszolt. Állítólag a sötét és dohos hátsóudvari lakásban lett tüdőbajos. Mások azt suttogták: az ávósok verték félholtra, mert egy józsefvárosi pribék akasztásáról készült fényképen felismerték, ahogy indiántáncot jár a zsibongó tömegben.

Vaddisznók

A mézes-mázos vallatótisztek voltak a legszörnyűbbek, ahogy komám, Zombi mesélte. Cigarettaival és kávéval kínálták áldozatukat. Megkérdezték, kényelmesen ül-e, és van-e panasa a börtönkosztra. Bratyizva firtatták, vissza akar-e menni a munkahelyére, és mit tud a kedves

*családjáról, főleg a nagylányáról, aki nemsokára
érettségizik – tán tovább is tanulhatna. Ha pedig nem sikerült
semmit megtudniuk, csengettek, mire betoppant két martalóc, és
a legfurfangosabb eszközökkel félholtra kínozták a
nyomorultat. A tiszt a héttérből figyelte fapofával a
jelenetet, majd hirtelen felkiáltott: „Mars ki, vaddisznók, nincs
semmi emberség bennetek!” Ezután nyájasan oda-
fordult a nyomorulthoz: „Látja, ezek ilyenek! Én tőlük
szeretném megóvni magát.”*

Emberhús

*Hallgatom az akkurátus történészi
beszámolókat a forradalom napjairól. Pontos és
számomra ismeretlen levéltári meg titkosszolgálati
adatokat sorolnak, melyekből jól-rosszul összeáll az
– egyszerre ködös és verőfényes – napok krónikája. Csak épp a
hajdani hangokat és illatokat nem tudják
felidézni: a tüntetők kacagását, a rikkancsok
handabandáját, a torkolattüzek böffenését, a haldoklók
sikolyát meg a láncotalpak csikorgását az éjszakai
utcán. Sem a petróleumlámpák füstjét, a tejcsarnokok
savanyú leheletét, a leomló falak robaját. A gesztenyesütő
nénikék vaskályhájának pattogó paraszát, az ávómotorok
kipufogó-gázát, sem a megperzselt
emberhús fojtogató bűzét.*

Szturnusz fiai

*Folyik az iparszerű fecsegés, pörög-kattog a Világnagy
Imamalom. Meg nem áll, pedig sorra csődöt mondanak a
proféták jóvendölései, a madár- és béljósok, a gazdasági
augurok, a haladás-hit kontár papjai. A kigúvadt-szemű jövő-
fürkészek, az alvégi ezotéria talmi bajnokai, a pöcegödör-
látnokok. Hallatszik a hókuszpókusz, a humbug, az
abrakadabra, a csiribú-csiribá, a mézes-mázos lamentálás meg a
vénasszony-kofálgodás. Míg odafönn láthatatlanul
mozdul a csillagóra, tíz- és tízezer éve ugyanazon
ábráival. Világít rezzenetlen a Hattyú, a Lant, Bereniké
Haja, a Sas, odébb a titokzatos Aldebaran, az Arany-
hal, a Kígyó, a Kaméleon, a Heszperidák kertjét
fürkésző hétfejű Sárkány, meg a fiait felfaló
vénséges vén Szturnusz.*